

WPROWADZANIE PERSPEKTYWY RÓWNOŚCI PŁCI DO DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH IW EQUAL

Równość płci definiujemy jako wolność jednostki do rozwijania własnych zdolności, podejmowania decyzji bez ograniczeń narzucanych przez role płci. Równość zakłada równe korzystanie przez kobiety i mężczyzn ze społecznie cenionych dóbr, możliwości, zasobów i nagród. Celem równości nie jest doprowadzenie do tego, aby kobiety i mężczyźni byli tacy sami, lecz aby ich możliwości i szanse życiowe były równe.”

Szwajcarska Agencja Rozwoju i Współpracy, Gender in Practice - An operational kit for SDC and its Partners

Wprowadzanie perspektywy płci do działań projektowych jest jedną z kwestii horyzontalnych, określanych przez Unię Europejską jako obowiązkowy komponent wszystkich działań i projektów finansowanych przez Wspólnotę. Celem wprowadzania perspektywy płci jest osiągnięcie faktycznej równości kobiet i mężczyzn.

DEFINICJE

Gender, czyli płeć kulturowa, nie jest tym samym co płeć biologiczna. Płeć biologiczna odnosi się do prostego podziału na kobiety i mężczyzn, dziewczynki i chłopców. Płeć kulturowa odnosi się do społecznych relacji między kobietami i mężczyznami, i wpływa na wszystkie sfery życia: prywatną, ekonomiczną, społeczną, polityczną i kulturową. Gender nie jest *tylko dla kobiet*. Jeżeli pojęcie „gender” traktowane jest jako synonim pojęcia „kobieta”, to dlatego, że w wielu obszarach kobiety dotkliwiej doświadczają nierówności wynikających z relacji między płciami. Oznacza to, że większy nacisk jest kładziony na osiągnięcie równości w obszarach, które są zdominowane przez mężczyzn.

Relacje między płciami są definiowane jako:

- **Role płciowe** przypisane i wypełniane przez kobiety i mężczyzn (chłopców i dziewczynki) w domu, miejscu pracy i społeczeństwie jako takim;
- **Zasoby** (naturalne, ekonomiczne, prawne, społeczne, edukacyjne), do których kobiety i mężczyźni (chłopcy i dziewczynki) mają dostęp, po to by móc wypełniać przypisane im role;

- **Poziom kontroli i udziału w podejmowanych decyzjach**, który pozwala kobietom i mężczyznom (chłopcóm i dziewczynkom) na korzystanie z zasobów;
- **Możliwości i potrzeby związane z płcią kulturową**, realizowane przez różnorodne grupy kobiet i mężczyzn (dziewczynek i chłopców). Grupy te mogą wyrażać potrzeby pełnienia niestereotypowych ról płciowych i / lub większego dostępu do zasobów.

Relacje między płciami są:

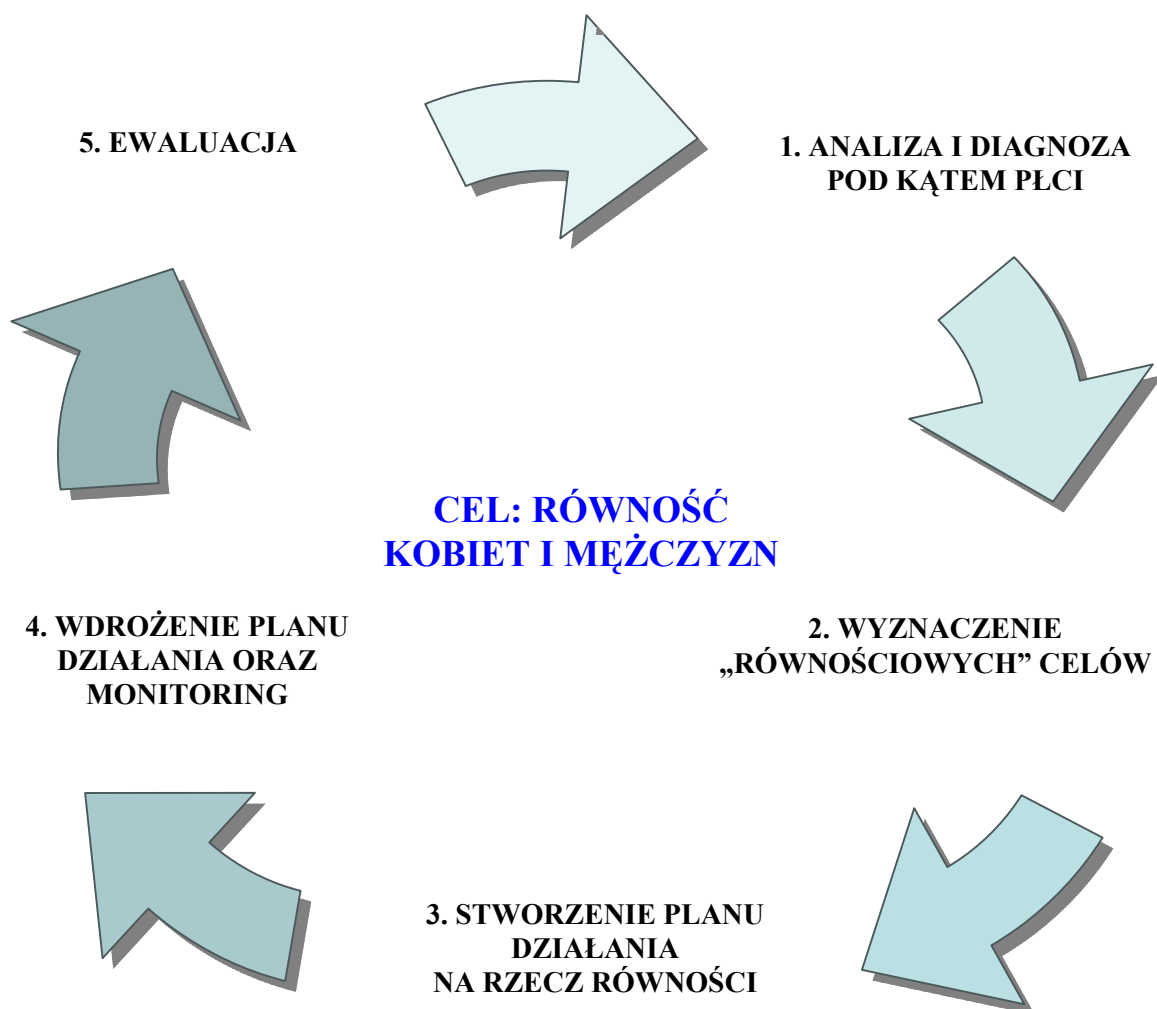
- **Uzależnione od kontekstu**, co oznacza, że są zróżnicowane w krajach, kulturach, środowiskach. Relacje te są widoczne w sferze prywatnej i publicznej.
- **Zmienne** - mogą być zmieniane poprzez prawo i instrumenty polityki (np. prawa wyborcze dla kobiet, urlopy rodzicielskie dla mężczyzn), a także poprzez naciski społeczno-polityczne (np. kampanie na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec kobiet). Nieoczekiwane wydarzenie lub konflikty społeczne mogą zmieniać relacje między płciami w gwałtowny sposób (np. wojny, kataklizmy, podczas których działamy wbrew stereotypowym rolom, aby móc przeżyć). Również polityczne i ekonomiczne czynniki wpływają na zmianę relacji między płciami (np. zmiana statusu mężczyzny jako „żywiciela rodziny”).
- **W ciągłej interakcji z innymi czynnikami społecznymi**, np. wiekiem, klasą społeczną, pochodzeniem etnicznym, wyznaniem, niepełnosprawnością, które podobnie, jak płeć kulturowa, wpływają na działania, obowiązki, status, przywileje, możliwości i trudności życiowe kobiet i mężczyzn. A zatem nie wszystkie kobiety i nie wszyscy mężczyźni są tacy sami, nie pełnią tych samych ról, nie mają tych samych potrzeb i nie mają takiego samego dostępu do zasobów.
- **Relacjami władzy**, które podtrzymywane są przez instytucje w sferze prywatnej i publicznej we wszystkich aspektach życia (rodzinnie, małżeństwie, szkole, na rynku pracy). Mężczyźni, podobnie jak kobiety, mogą być sprawcami i powodować nierówności ze względu na płeć.

Jednym z narzędzi osiągnięcia równości płci jest *gender mainstreaming*, czyli systematyczne wdrażanie perspektywy płci do wszystkich działań projektu na etapie planowania, realizacji oraz ewaluacji. Oznacza to proces – a nie jednorazowe działanie – który powinien być odpowiednio zaplanowany. Odpowiednio, czyli zgodnie z metodologią zarządzania cyklem projektowym. Niezależnie jakiego obszaru dotyczy projekt (transport, polityka społeczna, zatrudnienie, edukacja itd.) model, który zaprezentujemy poniżej jest uniwersalny i może być

zastosowany we wszystkich dziedzinach. Jest on swego rodzaju filtrem, który nakładamy na schemat tradycyjnego projektu.

Proces wprowadzania perspektywy płci powinien uwzględniać następujące elementy i etapy:

1. Analizę i diagnozę pod kątem płci kulturowej
2. Wyznaczenie celów „równościowych”
3. Stworzenie Planu Działania na rzecz Równości
4. Wdrożenie planu działania i monitoring
5. Ewaluację

ETAP PLANOWANIA

I. Analiza i diagnoza pod kątem płci kulturowej

Analiza pod kątem płci to proces, podczas którego badamy, jaki wpływ na kobiety i mężczyzn mają dotychczas praktykowane działania, polityki, instrumenty prawne. Oznacza to zbieranie i analizę danych z podziałem na płeć, po to aby zobaczyć jaki status, warunki, role i obowiązki mają kobiety, a jakie mężczyźni. Analiza pod kątem płci oznacza również badanie, jakie są przyczyny i wzorce nierówności. Badanie nie tylko tego „jak jest”, ale również „dlaczego tak jest”. W wyniku analizy powinniśmy otrzymać zarówno jakościowe, jak i ilościowe wskaźniki.

Wskaźnik to liczbowe przedstawienie rozpatrywanego zjawiska. Wskaźnik tym się różni od statystyki, iż określa punkt odniesienia – normę dla danego wskaźnika oraz pokazuje, w jaki sposób zjawisko zmieniło się w badanym czasie.

Wskaźnik wrażliwy na płeć definiujemy jako wskaźnik, który uwzględnia relacje między płciami i ich zmianę w czasie. Podczas gdy statystyka płci dostarcza nam liczbowych dowodów na status kobiet i mężczyzn, wskaźniki wrażliwe na płeć dostarczają nam „bezpośrednich dowodów statusu kobiet w odniesieniu do uzgodnionych standardów (norm) grupy bezpośredniego odniesienia” (Johnson, 1985). Przykładem statystyki płci będzie: *Aktualnie 47,9 proc. kobiet w Polsce jest aktywnych zawodowo, w odniesieniu do 53,7 proc. kobiet aktywnych zawodowo 14 lat temu.* Natomiast przykładem wskaźnika wrażliwego na płeć będzie: *47,9 proc. kobiet jest aktywnych zawodowo w porównaniu do 62 proc. aktywnych zawodowo mężczyzn, w odniesieniu do 53,7 proc. kobiet i 69,9 proc. mężczyzn aktywnych zawodowo 14 lat temu.* W tym przykładzie normą lub grupą odniesienia są mężczyźni z Polski, natomiast mogłyby to być również kobiety z innych krajów.

.....

.....

.....

.....

.....

Do analizy pod kątem płci możemy zastosować szwedzką metodę 3R (skrót od Representation, Resources, Reality):

Analiza ilościowa

- **1R – Reprezentacja**

Sprawdzamy **ile jest kobiet, ilu jest mężczyzn** w danym obszarze problemowym (ile kobiet/ ilu mężczyzn jest właściciel(k)ami firm, kto zajmuje stanowiska decyzyjne, ile kobiet / ilu mężczyzn pracuje w firmie).

Przykład: szukamy danych i wskaźników dotyczących zatrudnienia kobiet w danym przedsiębiorstwie, zajmowanych stanowisk, osiągniętych wynagrodzeń.

- **2R – Zasoby**

Sprawdzamy, **kto ma jaki dostęp do zasobów**, jak są one dystrybuowane, jak dzielone są czas, pieniądze, przestrzeń.

Przykład: Sprawdzamy, jak ma się wskaźnik zatrudnienia kobiet w danym przedsiębiorstwie do podziału zasobów, dóbr, pieniędzy, przestrzeni. Jak dzielone są premie pomiędzy pracownikami /pracownicami.

Analiza jakościowa

- **3R – Realia**

Sprawdzamy **dlaczego tak jest?** Co wynika z badań uzyskanych w dwóch pierwszych etapach. Jakie normy, wzorce i praktyki (również te niepisane) powodują, że rzeczywistość przybiera taki kształt. Sprawdzamy również, kim są główni aktorzy (interesariusze), jakie są ich interesy i zależności pomiędzy nimi.

Przykład: W etapie trzecim badamy, jakie są zależności między wskaźnikami i danymi uzyskanymi w dwóch poprzednich etapach. Szukamy odpowiedzi na pytanie: jeżeli więcej kobiet, niż mężczyzn w danym przedsiębiorstwie ma wykształcenie wyższe, a jednocześnie więcej mężczyzn, niż kobiet zajmuje stanowiska decyzyjne i szybciej awansują, to jakie wzorce i mechanizmy są powodem takiej dysproporcji?

Uzyskane wyniki i diagnoza sytuacji mogą nas prowadzić do wyznaczenia celów równościowych, bądź też być punktem wyjścia do dalszych badań. Wówczas jednym z celów projektu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie postawione w badaniach.

II. Wyznaczenie celów „równościowych”

Określenie celów równościowych jest procesem zaczynającym się od uwzględnienia obecnych realiów przy jednoczesnym dążeniu do stanu idealnego - tj. faktycznej równości kobiet i mężczyzn. Stawiane cele powinny brać pod uwagę z jednej strony otoczenie i głównych aktorów problemu, a z drugiej potrzeby beneficjentów / beneficjentek.

Pamiętajmy, że potrzeby kobiet i mężczyzn różnią się, ponieważ pełnią oni różne role w społeczeństwie. Należy rozróżnić dwa rodzaje potrzeb związanych z płcią kulturową:

1. **Potrzeby praktyczne** – to potrzeby identyfikowane przez kobiety i mężczyzn, jako wynik podziału pracy między płciami. Praktyczne potrzeby płci wynikają z bieżących problemów i konieczności ich rozwiązywania. Często są one związane z podstawowymi niedogodnościami życiowymi, takimi jak nierówny dostęp do opieki zdrowotnej, rynku pracy.
2. **Potrzeby strategiczne** odzwierciedlają wyzwanie, jakim jest zmiana dotychczasowych relacji władzy i kontroli zasobów między kobietami i mężczyznami. Potrzeby strategiczne kobiet wynikają ze zdiagnozowanej, podrzędnej wobec mężczyzn, roli kobiet w społeczeństwie. Wyznaczają postulat równego dostępu do zatrudnienia, wynagrodzenia i praw. Potrzeby strategiczne mężczyzn wynikają ze zdiagnozowanego wykluczenia ich z aktywności i obowiązków, które tradycyjnie są domeną kobiet, np. z opieki nad dziećmi. Jednocześnie obowiązki te przyczyniają się do obniżania statusu kobiet, właśnie ze względu na nieobecność mężczyzn w tej sferze. Podkreślimy, że w naszej kulturze o charakterze patriarchalnym, gdzie wyżej cennie są męskie standardy, to aktywności mężczyzn tworzą punkt odniesienia tego, co społecznie ważne.

Naszym nadrzędnym celem jest osiągnięcie faktycznej równości kobiet i mężczyzn. Będzie to możliwe tylko wówczas gdy nasze działania będą odpowiadały zarówno na potrzeby praktyczne, jak i potrzeby strategiczne. Jednocześnie cele powinny być formułowane w taki sposób, aby były możliwe do zrealizowania. Przyczynienie się do wprowadzenia standardów równości w jednym przedsiębiorstwie przyniesie większe korzyści, niż porażka wynikająca ze zbyt ambitnie postawionego celu.

III. Stworzenie Planu Działania na rzecz Równości

Plan Działania na rzecz Równości (PDR) powinien wskazywać konkretne działania, które zostaną podjęte w ramach projektu na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn. Plan działania powinien być spójny z ogólną polityką równościową realizowaną przez Unię Europejską, a także odpowiadać na problemy zidentyfikowane w diagnozie i doprowadzać do realizacji postawionych celów.

Plan Działania na rzecz Równości powinien:

- określać kierunki, wskazówki oraz narzędzia we wszystkich obszarach działań projektowych. W działalności Partnerstw IW EQUAL na etapie Działania 2 są to najczęściej: 1. Szkolenia, 2. Doradztwo, 3. Kampanie promocyjne i świadomościowe, 4. Publikacje.
- określać kierunki i narzędzia związane z zarządzaniem Partnerstwem i realizacją polityki równościowej wewnątrz Partnerstwa.
- określić harmonogram wdrażania Planu Działania na rzecz Równości
- zapewnić środki budżetowe pozwalające wdrożyć PDR
- zaplanować wskaźniki monitoringu i ewaluacji PDR

ETAP REALIZACJI

IV. Wdrożenie Planu Działania i monitoring

Aby założone cele zostały osiągnięte i PDR został wdrożony powinniśmy:

- Uzyskać w Partnerstwie zgodę na realizację planu, zwłaszcza wśród osób decyzyjnych poszczególnych instytucji wchodzących w skład Partnerstwa. Działania Partnerów powinny się wzajemnie uzupełniać i realizować te same cele.
- Stworzyć na poziomie Partnerstwa zespół odpowiedzialny za wdrożenie PDR i bieżące modyfikacje Planu. Zespół ten powinien opracować procedury wdrażania Planu, zbierania danych i monitoring.
- W każdej instytucji wyznaczyć osobę odpowiedzialną za wdrożenie PDR.
- W działaniach promujących Partnerstwo (kampanie, ulotki, publikacje, media itd.) podkreślać, iż jednym z celów całego projektu jest osiągnięcie równości kobiet i mężczyzn.

ETAP EWALUACJI

V. Ewaluacja

Ogólnym celem ewaluacji Planu Działania na rzecz Równości jest zbadanie, w jakim stopniu - w stosunku do założeń, zostały osiągnięte zaplanowane cele równościowe.

W ewaluacji powinniśmy uwzględnić odpowiedzi na pytania:

- Czy zespół ds. PDR funkcjonował prawidłowo, czy wypełnił postawione sobie zadania. Tak / Nie, dlaczego? Jakie czynniki miały na to wpływ?
- Czy zadania w poszczególnych obszarach zostały osiągnięte? Co sprawiało największą trudność? Jaki dobre praktyki płyną z naszych działań?
- Na ile osiągnięte cele odpowiadają długofalowym celom osiągnięcia równego statusu?
- Czy działania podejmowane przez projekt odpowiadały na specyficzne strategiczne i/lub praktyczne potrzeby każdej płci?